

Жана Ачыновіч

ВЫХАВАННЕ ДЗЯЦЕЙ СРОДКАМІ ТРАДЫЦЫЙНАЙ КУЛЬТУРЫ

Zhanna Achynovich

EDUCATION OF CHILDREN WITH THE HELP OF TRADITIONAL CULTURE MEANS

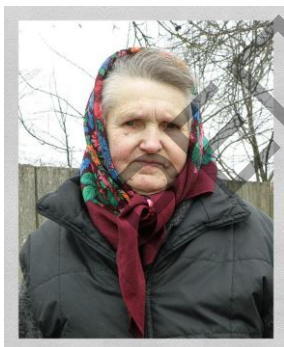
У артыкуле расказана пра папулярызацыю народных традыцый у Клічаўскім раёне Магілёўскага Падняпроўя дзіцячым этнаграфічным гуртом «Гарэзы» пры дапамозе грамадскага аб'яднання «Студэнцкае этнаграфічнае таварыства». Асвятляюцца мясцовыя дасягненні ў працы з носьбітамі фальклору, рэгіянальныя асаблівасці святаў і абрадаў, праблемы захавання этнакультурнай спадчыны ў раёне.

The article tells about the popularization of folk traditions in the Klichev district of Mogilev Dnieper region by the children's ethnographic group «Garezy» with the help of the public association «Student Ethnographic Society». Local achievements in work with folklore bearers, regional features of holidays and ceremonies, problems of preservation of ethnocultural heritage in the region are covered.

Сёння на тэрыторыі Клічаўскага раёна вядзецца праца па папулярызацыі народных свят і абрадаў Беларускага Падняпроўя. Для гэтага дасканала вывучаюцца матэрыялы этнаграфічных экспедыцый, праводзяцца даследаванні, ладзяцца апытанні інфармантаў. З дапамогай традыцыйнай культуры ўсталёўваюцца сувязі паміж рознымі пакаленнямі мясцовых жыхароў з мэтай захавання традыцыйнай спадчыны рэгіёна. Вядзецца работа па стварэнні музея ў мясцовым цэнтры дадатковай адукацыі. Створаны фальклорны архіў. Святы і абрады, якія бытавалі на тэрыторыі Клічаўскага раёна, адраджаюцца і працягваюць сваё існаванне.

З 2008 года я працавала ў аўтаклубе Клічаўскай цэнтралізаванай клубнай сістэмы Магілёўскай вобласці. Гэта была добрая магчымасць ездзіць у этнаграфічныя экспедыцыі і збіраць матэрыял па традыцыйнай культуры Падняпроўя. У 2011 годзе мы пачалі працаваць сумесна з Рэспубліканскім маладзёжным грамадскім аб'яднаннем «Студэнцкае этнаграфічнае таварыства» (далей – СЭТ). З іх дапамогай у раёне былі зафіксаваны наступныя абрады: дзіцячы каляндны абрад «Куры», які зараз унесены ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь (як правая нематэрыяльная творчасці), каляндны абрад «Цыган», абрад «Мікольская свяча» ў вёсцы Новая Слабодка, у вёсцы Віркаў запісаны валачобныя песні, якія спявалі валачобнікі на першы дзень Вялікдня, знойдзены традыцыйныя танцы, абрадавыя і пазаабрадавыя песні. Сябры СЭТ стварылі этнаграфічны архіў па выніках экспедыцый у Клічаўскім раёне і перадалі яго работнікам клубных устаноў, у тым ліку і мне. Шмат карыстай інфармацыі пра абрад «Куры» мы атрымалі ад носьбіта Каледзіч Надзеі Іванаўны, 1937 г.н. (мал. 1).

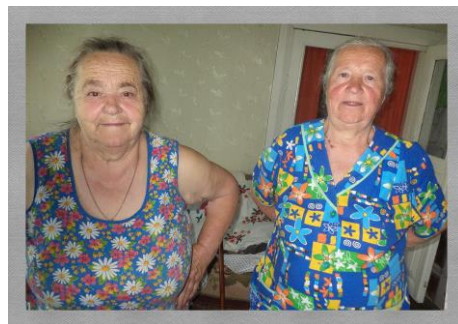
У 2016 годзе я перайшла працаваць у Клічаўскі цэнтр дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі педагогам дадатковай адукацыі, вяду гурткі па вакале. А ў 2017–2018 навучальным годзе заснавала этнаграфічнае аб'яднанне па інтарэсах «Гарэзы», каб далучыць дзяцей да традыцыйнай культуры нашага раёна, зацікавіць іх прыгажосцю абрадаў, песень і танцаў. Аб'яднанне па інтарэсах «Гарэзы» існуе першы год, таму нашы навучэнцы яшчэ не маюць вопыту самастойнага выступлення на сцэнічных пляцоўках. Яны толькі пачынаюць знаёміцца з традыцыйнай культурай раёна і прымаюць удзел у мерапрыемствах і абрадах разам з дарослымі – выкладчыкамі, бацькамі, носьбітамі. Дзеці павінны ведаць і вывучаць традыцыйную культуру сваёй малой радзімы, тых месцаў дзе жылі іх бацькі, бабулі і дзядулі. Да сваіх вытокаў мы дакранаемся, калі бываем у этнаграфічных экспедыцыях.

Малюнак 1 – Каледзіч Надзея Іванаўна, 1937 г.н., носьбіт абрада «Куры». Віркаў, 2012

Малюнак 2 – Каляды. Бабуля у цэнтры – носьбіт мясцовай калянднай традыцыі Кавалёва Марыя Мікалаеўна. Віркаў, 2018

Малюнак 3 – Носьбіты фальклору Клічаўшчыны Ганчарык Марыя Васільеўна, Міхалап Аляксандра Паўлаўна. Гачышча, 2015

Нашы навучэнцы пазнаёміліся з абрадам «Мікольская свяча» на месцы яго бытавання ў вёсцы Новая Слабодка. Там захоўваецца абраз святога Міколы. «...Кожны год 19 снежня яго пераносілі у наступную хату. Перанос суправаджаўся абрадавымі песнямі, у скрыні з жытам неслі запаленыя свечкі. Гаспадыня стаяла каля дзвярэй з рушніком, на якім ляжаў хлеб, сустракала абраз. Цэлы год абраз знаходзіўся у адных гаспадароў, потым 19 снежня яго прымала на год іншая сям'я па чарзе. Моладзь дапускалася толькі да пераносу, калі шэсце рухалася па вуліцы... » [2]. Некаторыя з нашых навучэнцаў разам з дарослымі прымалі удзел у здымках перадачы тэлеканала «Магілёў-4» пра гэты абрад, жыхароў і вёску Новая Слабодка.

13 студзеня у вёсках нашага раёна праходзяць калядаванні гуртоў, таму мы вырашылі развучыць калядную песню «Куры» дзіцячага каляднага гурта вёскі Віркаў і адправіцца туды калядаваць. Пакуль не звечарэла, завіталі да бабулі Марыі Мікалаеўны Кавалёвай, якой сёлета споўнілася 90 гадоў (мал. 2). Яна шмат расказала пра Каляды, куццю, як хадзілі гурты, як спявалі і танцавалі. Дзеці ў сваю чаргу пакалядавалі ў гаспадыні, паспявалі песні.

У вёсцы Віркаў ёсць свой дзіцячы калядны гурт «Куры». Са слоў Каледзіч Надзеі Іванаўны 1937 г.н. жыхаркі вёскі Віркаў: «...“Куры” хадзілі пад Стары Новы год у вёсках Віркаў, Нясята, Буднеў, Орліна, ёсць звесткі інфармантаў, што таксама і ў Клічаве. Дзеці збіраліся ў каго-небудзь са сваіх сяброў, надзваліся і рабілі абыход двароў да захода сонца. Насілі калядную зорку. У гурце акрамя дзяўчынак былі і хлопчыкі. Узрост дзяцей вагаўся ад 6 да 14-ці гадоў. Калядны гурт у хату не заходзіў, дзеці падыходзілі да акна, стукаліся, пыталися ў гаспадароў дазволу паспяваць песню. Пасля пажадання дабрабыту гаспадыня выносіла з хаты пачастункі – бліны і печаная сала. Дзеці дзякавалі і рабілі абыход двароў далей...» [1]. У кожнай вёсцы песня «Куры» выконвалася па-рознаму. Варыянт дзіцячага каляднага абрада «Куры», запісаны ў вёсцы Орліна Клічаўскага раёна Тацянай Іванаўнай Кухаронак падчас экспедыцыі 1994 года, быў узноўлены дзіцячым узорным фальклорным калектывам «Купалачка» і яго некалькі разоў праводзілі ў вёсцы Дзмітраўка.

Таксама мы знаёмлі дзяцей з калядаваннем дарослых калядных гуртоў. Да нашага часу дайшоў калядны абрад «Цыганы» вёскі Віркаў. У гурце ёсць некалькі цікавых персанажаў – Цыган і Цыганка, Малады і Маладая, Паніч і Паненка, Дзівак. У кожнага з іх свая роля. Гурт ходзіць са званком на доўгай палцы і свістком. Заходзіць у хату да гаспадароў. Удзельнікі прасяцца пераначаваць. Танцуюць, спяваюць, выкідваюць розныя жарты. Дзеці ў такім абрадзе удзелу не прымалі, але мелі магчымасць панаразіць, як гэта робяць дарослыя.

У нашым раёне ў старыя часы на провады Каляд 21 студзеня цягнулі Каляду на дуб. У розных месцах усцягвалі на дрэва барану, драўлянае кола, часам калоду чаплялі на дрэва, прывязвалі жытнёвы сноп. Былі сабраны матэрыялы з архіву экспедыцыі і ўжо другі год у нашым цэнтры дадатковай адукацыі мы з дзецьмі і дарослымі праводзім абрад «Каляда на дуб». У нас прыбіраюць барану стужкамі, прыбіраюць калядную ляльку, якую бабка на санках вязе з музыкай і песнямі да «дуба» (дрэва на тэрыторыі навучальнай установы), чапляюць Каляду на дуб, потым усе ідуць у памяшканне танцаваць традыцыйныя танцы.

Мне вельмі хацелася навучыць дзяцей катаць свечкі з воску, так як гэта рабілі ў вёсках нашы бабулі. Я добра памятаю, як перад Грамніцамі мая бабуля Валовік Аксіння Паўлаўна 1900 г.н. распальвала печ, клала перад полымем кавалак воску і, калі той пачынаў размякчацца, катала свечкі і вучыла мяне. Мы вырашылі паспрабаваць размякчаць воск у мікрахвалё печы і зрабіць свечкі ў сучасных умовах. Вельмі добра атрымалася. Таму на Грамніцы ў нашым Цэнтры адбылося свята сустрэчы Зімы з Вясной з гульнямі, песнямі і майстар-класам па вырабе сапраўдных васкавых свечак.

Часта я бываю ў экспедыцыях, сустракаюся з носьбітамі, запісаю матэрыял. У вёсцы Калічонка Клічаўскага раёна ад Аксененка Алены Іванаўны 1932 г.н. я даведлася, як гулялі вяселлі, хадзілі вярчэнікі (маладыя госці) з упрыгожанай ёлкай, прыдані (старыя госці), таксама пра вясельных цыганоў, хрэсьбіны, Дзяды. Ад гэтай бабулі я даведлася, як гукалі вясну. Песню, якую яна праспявала, мы выкарысталі, калі паказвалі абрад «Туканне вясны» у НДЦ «Зубраня».

Вельмі прыгожыя пазаабрадавыя песні праспявала Дрозд Зінаіда Мікалаеўна 1946 г.н. з вёскі Хрылёва, яна ж расказала нам пра вячоркі, Каляды.

Акрамя вёсак, можна наведвацца і ў «Клічаўскі цэнтр кругласутачнага знаходжання пажылых і інвалідаў». У гэтым месцы знаходзіцца шмат старых людзей, якія могуць расказаць пра традыцыі тых вёсак, дзе яны жылі ў гады маладосці, праспяваць песні, паказаць танцы. Там мною была запісана інфармацыя ад Петранковай Надзеі Платонаўны 1927 года нараджэння, уражэнкі в. Баравіцы Кіраўскага раёна Магілёўскай вобласці: як гулялі на Купалле, калядавалі, перад Калядамі абавязкова спраўлялі Дзяды, на вячорках і святах тацвалі «Каробачку» і «Кракавяк» ў тры пары. Ад Конанавай Марыі Ігнатаўны 1928 г.н., уражэнкі вёскі Закупленне, я даведлася, як на Вадохрышча рабілі драўляныя крыжы і пускалі іх у палонку, спраўлялі Дзяды, хадзілі калядаваць.

Зараз мы займаемся вывучэннем свята Троіца, шукаем інфармантаў вёсак Тачышча, Мяжное. Ёсць звесткі ад жыхарак вёскі Тачышча Ганчарык Марыі Васільеўны і Міхалап Аляксандры Паўлаўны (мал. 3), што на свята Троіца моладзь вёскі прыбіралася ў белае адзенне з раніцы і маленькімі групкамі станавіліся па ўсёй вуліцы, дзяўчаты ў косы абавязкова запляталі стужкі розных колераў, гулялі, спявалі песні, вадзілі карагоды. Бабулі расказвалі, як спыніць град. «...Для гэтага трэба вынесці на парог тры жалезныя патэльні і пакласці іх адвольна дном уверх...» [3]. Шукаем інфармацыю, як каля дуба ў вёсцы выклікалі дождж.

Ад клубных работнікаў Арэхаўскага сельскага Дома культуры мы даведліся, як праходзілі танцы каля Міколіна дуба ў вёсцы. Дзяўчаты ў спадніцах – тацянках, кароценькіх жакетах прыходзілі да дуба, які стаяў пасярод вёскі, потым туды падыходзілі хлопцы з гармаістам. Дзяўчаты здымалі жакеты, хлопцы – картузы і вешалі іх на тын. Потым пачыналіся танцы. Танцавалі шмат, доўга і з камандамі. На жаль, інфарманты, якія гэта расказвалі, памерлі.

У гэтым годзе «Гарэзы» ўдзельнічалі ў заключным этапе абласнога конкурса для педагогаў дадатковай адукацыі «Педагог года-2018», дзе паказвалі фрагменты калядавання, гукання вясны і купалла нашага раёна.

Калі займаешся справай адраджэння традыцый, то разумееш, што прыйдзецца з дзецьмі не толькі вывучаць песні і танцы, абрады, але і граць на інструментах, шыць традыцыйныя касцюмы, плесці паясы, вучыцца вышываць, магчыма, калі пашчасіць, то і ткаць, займацца рамёствамі. А гэта вельмі вялікая праца.

Галоўная праблема, якая існуе не толькі на тэрыторыі нашага раёна, але – цалкам у краіне, гэта змяншэнне насельніцтва на вёсцы, асабліва – маладога насельніцтва, знікненне саміх вёсак. Апошняя цягне за сабой знікненне абрадаў, што вядзе да страты пераемнасці нематэрыяльнай культурнай спадчыны ад старэйшага пакалення, носьбітаў традыцыйнай культуры, – да больш маладога, асабліва дзяцей, школьнікаў. Часам здараецца, што моладзь на месцах не жадае пераймаць традыцыі вёскі, вучыць песні, танцы. Таму з сыходам старэйшага пакалення знікаюць і веды. На жаль, мы не можам часта вяззаць у экспедыцыі, таму бывае так: прыедзеш да інфармантаў, а іх ужо няма. Як вынік – нешта са скарбаў мясцовага фальклору ўжо не паспелі дапісаць, даслухаць. Вельмі нязручна вяззаць у экспедыцыі разам з дзецьмі, бо яны не могуць столькі часу правесці ў паездцы, колькі патрэбна педагогу для якаснага даследавання традыцыі. Аднак, калі мы не захаваем тыя веды, традыцыі, рамёствы, якія засталіся нам ад продкаў, наша этнакультурная спадчына можа знікнуць назаўсёды. На мой погляд, яе ахова і забеспячэнне яе перадачы паміж пакаленнямі з'яўляецца галоўнай задачай устаноў культуры і адукацыі нашага раёна.

Спис літературы:

1. Ляшкевіч, А. Віркаўскія Каляды: «куры», «цыганы» і «Гарэзы» / А. Ляшкевіч // Культура. – 2018. – № 3. – С. 1.
2. Ляшкевіч, А. Каляда на покуце, а цыганы ў хате / А. Ляшкевіч // Новы час. – 2018. – 15 янв. – С. 2.
3. Архіў РМГА «Студэнцкае этнаграфічнае таварыства» за 2011 год.

Ли Шаохань

ПРОБЛЕМЫ СОХРАНЕНИЯ ИСКУССТВА КИТАЙСКОЙ ТРАДИЦИОННОЙ МУЗЫКАЛЬНОЙ ДРАМЫ (на примере циньских арий)

Китайская традиционная музыкальная драма сицзюй является важной составной частью китайской культуры. Эстетические вкусы, личное очарование артистов, искусство трагедии и другие компоненты, входящие в состав музыкальной драмы сицзюй и формирующие ее образ, заложили основу ее поэтичности и очарования. В статье актуализируется проблема сохранения и преемственности циньских арий как одного из видов китайской традиционной музыкальной драмы.

Li Shaohan

PROBLEMS OF PRESERVATION ART OF THE CHINESE TRADITIONAL MUSICAL DRAMA (on an example of the qin arias)

Chinese traditional musical drama is an important part of Chinese culture. Aesthetic tastes, artists' personal charm, the art of tragedy and other components that make up the musical drama of «sitsyu» and form its image laid the foundation of its poetry and charm. In the article, the problem of the preservation and continuity of the «Qin arias» as a type of Chinese traditional musical drama is actualized.

В Китае существует множество различных местных опер, которые прошли долгий этап непрерывного развития и становления, поиска новых идей, успехов и неудач, подстраиваясь под потребности публики в ходе многочисленных сценических выступлений артистов традиционной музыкальной драмы. Существует около 360 видов местных опер, например: пекинская опера (*цзиньцзюй*), сычуаньская опера (*чуаньцзюй*), циньские арии (*циньцян*), хуанмэйская опера и др.

Циньские арии, или циньская опера (*англ. Qinqiang Opera*) – это одна из древнейших местных опер в Китае, являющаяся важным культурным наследием китайской нации. 20 мая 2006 г. по решению Госсовета данный вид искусства был внесен в Первый «Список нематериального культурного наследия государственного значения». Искусство циньских арий зародилось в древности на основе народных песен и танцев региона Цинь на месте современных провинций Шэньси и Ганьсу, от названия которого и произошло выражение «циньские арии». Для отбивания такта певичие использовали инструмент из древесины унаби, темп задавали бамбуковым барабанчиком, а для согласования мелодии использовали такие струнные инструменты, как *юэцин* и *эрху*. Этот вид местной оперы также называется «оперой *баньцзы*», а так как исполнители циньских арий должны были иметь звонкий голос, протягивать долгие и высокие звуки, он также имеет название «кричащие циньские арии». Широкий и свободный, грубый и дерзкий характер исполнения циньских арий прекрасно отражает культурный дух циньского народа, его прямоту, щедрость, открытость и многогранность характера. Обычно у всех исполнителей был сильный местный акцент (главным образом, диалектов провинций Шэньси и Ганьсу), который отражает непреклонный, открытый и дерзкий характер, простоту и честность, трудолюбие и отвагу циньского народа [1].

В процессе развития до настоящего времени в искусстве циньских арий сформировались свои особенности. Так, данный вид искусства отличается многообразием наименований персонажей: существует выражение, что в циньских ариях «13 видов и 28 типов персонажей». Благодаря тому, что традиционные произведения для репертуара создавались образованными людьми из числа представителей народа, циньские арии отличаются богатым и разнообразным репертуаром, сложным содержанием, широтой сюжетов. На данный момент насчитывается 2748 произведений циньской оперы, большинство из которых — трагедии и драмы, отражающие исторические события. Кроме этого, некоторые произведения показывают жизнь простого народа, любовь и свадьбу.

Материалом для исторических драм служили героические легенды и трагические истории из романов «Княжества», «Троецарствие», «Генералы семьи Ян», «История Юэ Фэя» и др. Всего насчитывается 108 пьес об эпохе Троецарствия и 85 пьес о героических генералах семьи Ян. Кроме этого, произведения создавались на основе мифов, фольклорных сказаний и различных судебных драм [2]. Среди пьес, завоевавших любовь зрителей, также следует назвать «Летопись эпохи Весны и Осени», «Сирота Чжао», «Три капли крови», «Чжоу Жэнь возвращается домой» и др. После образования КНР были также созданы такие известные выдающиеся произведения, как: «Холм Хуанхуаган», «Преступление во дворце Хань», «Цю Юань» и др.

Кроме этого, маски циньской оперы входят в число трех ведущих систем масок наряду с пекинской оперой и сычуаньской оперой, из которых наибольшей известностью пользуются маски пекинской оперы. Так как циньская опера обладает собственной завершенной системой масок, они тщательно продуманы, солидны, аккуратны, выразительны и эстетичны. В масках преобладают три основных цвета – красный, зеленый и синий, а для их создания используется особый классический художественный стиль, благодаря всему этому они глубоко полюбили зрителей.

В настоящее время, вслед за тенденцией к диверсификации системы ценностей современного общества, традиционное искусство, прошедшее несколько тысячелетий развития, одновременно с обогащением духовной культурной жизни народных масс, также столкнулось с небывалыми вызовами для своего собственного развития. Наряду с сохранением искусства циньских арий, в еще большей степени необходимо проводить его коммерциализацию, применять